

УДК 323(477.82)

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-9385/2024-3-7>

СУЧАСНІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Бусленко Василь Володимирович,

доктор політичних наук,
професор кафедри політології та публічного управління
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID ID: 0000-0001-8280-7104

Розік Марія Василівна,

кандидат політичних наук,
старший викладач кафедри політології та публічного управління
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID ID: 0009-0007-7489-7673

Розік Назар Ігорович,

здобувач кафедри політології та публічного управління
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID ID: 0009-0007-9846-7686

У статті проаналізовані сучасні суспільно-політичні процеси, що відбулися у Волинській області після місцевих виборів, формування представницьких органів, їх діяльність в умовах воєнного стану. Особлива увага приділяється впливу війни на політичну активність та соціально-політичну стабільність регіону. Аналізуються основні виклики та проблеми, з якими стикаються органи влади, політичні партії та громадські організації. У дослідженні висвітлюються питання тимчасових обмежень демократичних прав і свобод, впроваджених в умовах воєнного стану, та їх вплив на політичні процеси в регіоні. Основними висновками дослідження є те, що воєнний стан значно вплинув на політичну активність населення, посилив роль силових структур і тимчасово обмежив можливість проведення виборів та масових заходів. Проте, завдяки активній комунікації влади з громадськістю та впровадженню спеціальних заходів, вдалося зберегти певний рівень соціальної стабільності та громадської активності регіону.

Ключові слова: Волинь, місцеве самоврядування, політична партія, децентралізація, вибори, Волинська обласна рада, російсько-українська війна.

Buslenko Vasyl, Rozik Maria, Rozik Nazar. Modern socio-political processes in the Volyn region

The article analyzes the current socio-political processes that took place in the Volyn region after the local elections, the formation of representative bodies, and their activities under martial law. Particular attention is paid to the impact of the war on political activity and socio-political stability in the region. The main challenges and problems faced by the authorities, political parties and public organizations are analyzed. The study highlights the issues of temporary restrictions on democratic rights and freedoms introduced under martial law and their impact on political processes in the region. The main conclusions of the study are that martial law has significantly affected the political activity of the population, strengthened the role of law enforcement agencies and temporarily restricted the possibility of holding elections and mass events. However, due to the active communication of the authorities with the public and the introduction of special measures, it was possible to maintain a certain level of social stability and civic activity in the region.

Key words: Volyn, local self-government, political party, decentralization, elections, Volyn Regional Council, Russian-Ukrainian war.

Актуальність дослідження. Базовими чинниками, які зумовлюють формування регіонів, є історичні, культурні, політичні відмінності, де регіони – елементи демократії, децентралізації і самовизначення. Повномасштабна війна

в Україні безпосередньо торкнулася кожної області та вплинула на реформу децентралізації, яку визначають однією із найуспішніших за роки незалежності. Реформа сприяла оформленню регіональних і місцевих еліт, як впливових політичних гравців та інструментів боротьби за владу. Проте, загальноукраїнська практика впливу партій на політичні процеси часто суттєво відрізняється, адже не завжди політична партія, представлена у парламенті, має аналогічний вплив на місцеву політику. Тому актуальним є аналіз партійних мереж, результатів виборів, мандатів у представницьких органах місцевої влади регіону, а також діяльність партійно-політичної еліти в умовах війни.

Мета роботи – дослідити вплив суб'єктів регіональної політики на суспільно-політичні процеси Волинської області.

Стан вивчення проблеми в науковій літературі. Феномен регіональних політичних еліт став предметом дослідження вітчизняних науковців: М. Кармазіна, Т. Бевза, Н. Ротар [3], М. Горбатьюка, А. Романюка, В. Климончука, О. Зорича, А. Ясінської, І. Кресіна, А. Коваленка, Р. Молибоги, Є. Перегуди, М. Головатого, А. Круглашова, В. Маркітанова, М. Токара [9], О. Токовенка, В. Пашенка, Ю. Шайгородського, В. Яремчука [11] та інших науковців. Розвиток інституту місцевого самоврядування у Волинській області висвітлено в публікаціях українських дослідників, С. Байрака, В. Бортнікова [1], А. Бортнікової, В. Малиновського [4], В. Мельник, М. Находа, О. Стемковської, О. Харитонюк та ін.

Виклад основного матеріалу. Після місцевих виборів 2020 року найактивнішими політичними партіями, що змогли потрапити у ради в області були «Слуга народу», «За майбутнє», «Європейська Солідарність», ВО «Батьківщина», ВО «Свобода», «Громадянський Рух «Свідомі». На позачергових парламентських виборах 2019 р. спостерігалось зростання підтримки політичної партії «Слуга народу», яка на Волині набрала 41,76% голосів. На другому місці ВО «Батьківщина», за яку проголосувало 13,08% виборців. Третю позицію зайняла «Європейська Солі-

дарність» П. Порошенка з 8,02% голосів [5]. За результатами позачергових парламентських виборів 2019 р. до Верховної Ради України потрапили народні депутати: І. Гузь, В. Рубльов, С. Івахів, І. Палиця, І. Констанкевич. Характерно, що більшість кандидатів, попри те, що вони користувалися певним авторитетом серед виборців, були висуванцями великого бізнесу. Так, троє із п'яти народних обранців (І. Палиця, І. Констанкевич, В. Рубльов) йшли на вибори за підтримки ФПГ «Приват», а С. Івахів є співвласником ФПГ «Континіум» [1, с. 92].

Широкомасштабна воєнна агресія РФ проти України та запровадження воєнного стану не могли не позначитися на регіональних політичних процесах. Цей вплив визначається такими передбаченими Законом України «Про правовий режим воєнного стану» обмеженнями функціонування демократичних інституцій, як: призупинення виборів до органів влади всіх рівнів, заборона на проведення референдумів, демонстрацій, мітингів тощо, утворення військових адміністрацій. Війна є свого роду зовнішнім атрактором, який, з одного боку, консервує внутрішньополітичний простір області, а з іншого змушує основних політичних акторів переформатувати свою діяльність у відповідності до нових нормативно-правових норм та поточної ситуації. 24 лютого 2022 р. стала точкою біфуркації яка поставила виживання демократії, в тому числі і локальної на перше місце. Проте в умовах обмежень воєнного стану вкрай важливим залишалось питання як не послабити демократичні інститути в Україні, але й продовжувати їх розвивати [6].

Активних осередків проросійських політичних партій, таких як «Опозиційна платформа – За життя» чи «Опозиційний блок», на Волині фактично не існувало. Хоча до 24 лютого 2022 року обидві партії на папері мали зареєстровані осередки в регіоні. Станом на кінець березня 2023 року реєстрацію обласної організації «Опозиційної платформи – За життя» припинили, а обласний осередок «Опозиційного блоку» перебуває на стадії ліквідації.

За даними Єдиного державного реєстру, до 24 лютого 2022 року у Волинській області були зареєстровані обласні осередки всіх зазначених політичних партій. Крім того, у ВО «Батьківщина» та ВО «Свобода» місцеві організації партії існували у всіх районах області (до їх укрупнення) та в містах обласного значення. У партії «Громадянський Рух «Свідомі», крім обласного осередку, діяла Луцька міська організація. Станом на березень 2024 року кількість місцевих організацій партій фактично не змінилася.

Початок широкомасштабного вторгнення Росії в Україну істотно не вплинув на діяльність Волинської обласної ради та міських рад. Органи місцевого самоврядування спочатку працювали в онлайн режимі, а їхня діяльність сфокусувалася на прийнятті рішень, пов'язаних з забезпеченням потреб підрозділів Збройних Сил, територіальної оборони та внутрішньо переміщених осіб. В радах відсутні проросійські фракції, що позначилося на їх стабільній роботі та консолідованих рішеннях.

Щодо партійного структурування, то в умовах воєнного стану воно істотно не змінилося. Зокрема, у Волинській обласній раді працюють 64 депутати від 7 політичних партій. За результатами місцевих виборів 2020 р. партія «За майбутнє» отримала 22 депутатські мандати, ВО «Батьківщина» і «Європейська Солідарність» – по 9 мандатів, «Слуга народу» – 8 мандатів, ВО «Свобода» – 7 мандатів, Аграрна партія України – 5 мандатів, «Сила і честь» – 4 мандати [6]. Відносно партійної приналежності керівництва, головою облради залишився представник партії «За майбутнє» Г. Недопад. Його перший заступник Ю. Поліщук є членом фракції ВО «Свобода», інший заступник – представник «Батьківщина» Г. Пустовіт. Неформальну коаліцію в обласній раді створили три політичні сили: «За майбутнє», ВО «Свобода» та ВО «Батьківщина». Маючи більшість, необхідну для прийняття переважної частини рішень (38 голосів із 64), вони формують порядок денний.

У грудні 2019 року президентом України В. Зеленським було призначено головою Волинської обласної державної адміністрації уродженця Луганської області Ю. Погуляйка. Зустріли «немісцевого» чиновника мітингами проти його призначення, ситуація загострювалася небажанням чиновника вести відкритий діалог з представниками місцевої влади. 10 грудня 2020 р. на сесії обласної ради депутати визнали діяльність Ю. Погуляйка незадовільною за що проголосувало 49 з 57 присутніх обранців громади, висловивши таким чином недовіру голові ВОДА. Так розпочався конфлікт між Волинською обласною радою та Волинською обласною державною адміністрацією.

У квітні 2021 р. Ю. Погуляйко особисто та Волинська обласна державна адміністрація подали позов до феміди. Волинський окружний адмінсуд задовільнив позов від Ю. Погуляйка, згідно якого, головний представницький орган регіону порушив законодавство і регламент (не було оприлюднено проєкт рішення з доповненнями за 20 днів до розгляду і не розглянуто його попередньо на засіданнях постійних комісій ради) [10]. З огляду останніх подій на Волині, військові дії та неможливість проведення нових виборів, можна говорити про несприятливе примирення сторін та дії з налагодження діалогу, оскільки існуючий конфлікт ризикував перерости в амбіційні ігри окремих політичних сил в умовах війни, що точно було б не на користь сильній представницькій владі.

Голова Волинської обласної державної адміністрації Ю. Погуляйко, налагодив роботу регіону з командою: перший заступник – С. Мовенко, інші заступники – М. Якимчук (з квітня 2022 року), Т. Шкітер (з квітня 2024 року, Голова фракції «Громадянський Рух «СВІДОМІ» у Луцькій міській раді), О. Троханенко, В. Левчук (заступником голови облдержадміністрації з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації (CDTO)), керівник апарату Волинської обласної державної адміністрації Ю. Судаков.

Луцьку міську раду очолює І. Поліщук, обраний від політичної партії «За майбутнє». Секретар ради – представник цієї ж політичної сили Ю. Безпятко. За інформацією з офіційного сайту Луцької міської ради, заступниками міського голови з питань діяльності виконавчих органів міськради є Ю. Вербич та І. Чебелюк (ВО «Батьківщина»). У міській раді налічується 42 депутати, які представляють 7 політичних партій. Найбільше мандатів за результатами місцевих виборів 2020 року отримала партія «За майбутнє» – 13. «Європейська Солідарність» отримала 9 мандатів, Громадянський Рух «Свідомі» – 6, партії ВО «Свобода» і «Слуга народу» – по 5, ВО «Батьківщина» – 4. У раді функціонує шість депутатських фракцій, три з яких, як і в обласній раді, – «За майбутнє», ВО «Свобода» та ВО «Батьківщина» – утворюють неформальну коаліцію [6].

Головами територіальних громад на Волині за результатами виборів 2020 року обрали 33 висуванців політичної партії «За майбутнє», 13 самовисуванців, а також представників ВО «Свобода» – 3, ВО «Батьківщина» – 1, «Сила і Честь» – 1, «Слуга народу» – 1, Аграрної партії України – 1, «Європейська Солідарність» – 1.

У всіх чотирьох районних радах – Володимир-Волинській, Камінь-Каширській, Ковельській та Луцькій – за результатами місцевих виборів 2020 року перемогла партія «За майбутнє», отримавши найбільше депутатських мандатів.

Загалом же політична ситуація у Волинській області після 24 лютого 2022 року не змінилася. Більшість органів місцевого самоврядування контролюють представники політичної партії «За майбутнє», які під час ухвалення важливих рішень заручаються підтримкою ВО «Батьківщина» і ВО «Свобода». Пропрезидентська партія «Слуга народу» за результатами місцевих виборів 2020 року не здобула перемоги в жодній місцевій раді та, відповідно, не має контролю в жодному органі місцевого самоврядування.

Усі політичні сили, крім «Опозиційної платформи–За життя» та «Опози-

ційного блоку», мали свої регіональні сайти, наповнені новинами про діяльність партійців (переважно депутатів місцевих рад), або ж регіональну сторінку на всеукраїнському сайті з тією ж інформацією. Після 24 лютого місцеві осередки партій продовжують активно працювати. Йдеться, насамперед про осередки «Слуги народу», «За майбутнє», «Європейська Солідарність», ВО «Батьківщина», ВО «Свобода», «Громадянський Рух «Свідомі». З перших днів війни в Україні місцеві представники партій на чолі з депутатами місцевих рад активно включилися у волонтерську роботу. Відомо про збір партійцями гуманітарної допомоги та її доставку в різні точки України; надання допомоги внутрішньо переміщеним особам та підрозділам територіальної оборони.

Особливістю діяльністю Рад після початку повномасштабної війни росії проти України, та введення воєнного стану, стала законодавча заборона виїзду за кордон депутатів місцевих рад які мають мандат. Певна кількість депутатів здали мандати для виїзду за кордон, інші навіть перебуваючи за межами країни, мандати не склали, що вплинуло на кількісний показник представницьких органів. Найбільш відомим прикладом у Волинській області є складання мандату голови Луцької райради Олександра Омельчука, який виїхав за кордон у службове відрядження. Луцька районна рада поштою отримала від Олександра Омельчука заяву в оригіналі про складання повноважень голови і припинення повноважень депутата ради. Також склали повноваження депутати Луцької районної ради: Інна Бас (партія «Європейська Солідарність»), Ольга Максим'як (партія «За Майбутнє») та Оксана П'ядик (партія ВО «Батьківщина»).

З початком війни в Україні, деякі депутати місцевих рад вирішили приєднатися до Збройних Сил України, щоб безпосередньо захищати країну на фронті. При цьому одні склали депутатський мандат (Юрій Моклиця, партія «Європейська Солідарність», депутат Луцької міської ради), аби дозволити

наступним соратникам з партійного списку зайти у раду і виконувати представницьку функцію повноцінно. Є й ті депутати, хто числяться у лавах ЗСУ і не склали представницький мандат (депутат Волинської обласної ради, голова волинської обласної організації ВО «Батьківщина» Андрій Козюра, депутат Волинської обласної ради ВО «Свобода» Олександр Пирожик, депутат Луцької міської ради, партія «Європейська Солідарність», Олександр Ніколайчук) [2]. Незважаючи на військову службу, вони намагаються активно виконувати свої депутатські повноваження, значна частина яких зосереджена на військових питаннях.

Для політичного ландшафту Волинської області не є характерною поява нових політичних партій, спроможних подолати 5-відсотковий бар'єр та організувати і фінансувати свою виборчу кампанію в масштабах всієї країни. В той же час, на думку В. Бортнікова, «зміни виборчого законодавства на користь політичних партій, реалізація завдань адміністративно-територіальної реформи тощо створили умови для зростання ролі місцевих політичних еліт. Водночас, ці реформи сприяли активізації партійного будівництва у напрямі виникнення «регіональних» політичних партій і проектів, що знаходили масову підтримку електорату» [1, с. 76]. Яскравим свідченням цього є домінування на місцевих виборах 2015 і 2020 рр. політичної партії «УКРОП», яка трансформувалася у політичну партію «За майбутнє». Як видно з даних щодо партійної структуризації обласної, окремих міських та районних рад в області не відбувається монополізація політичного простору окремою політичною силою. Натомість відчувається конкуренція з партіями «Батьківщина», «Європейська Солідарність».

В той же час замість політичних, виникають організовані форми громадянського суспільства, зокрема волонтерські пункти. Чи зможуть волонтери організувати власний політичний проєкт покаже час. Проте високий рівень довіри, налагоджена вертикальна та горизонтальна

комунікація, наявність нових лідерів з хорошою репутацією, значний потенціал взаємодії з військовими, роблять їх досить конкурентними. В той же час політична нейтральність лідерів волонтерського руху дозволить їм підтримати нові політичні проєкти. На думку І. Павленко, якщо громадянське суспільство (наприклад, волонтери) і створять в обмежених часових умовах успішний партійний проєкт, який зможе подолати прохідний бар'єр у 5% і потрапити до ВР України, це буде саме виборчий проєкт, а не політична партія в інституційному розумінні цього слова [7]. Як наслідок, така партія матиме притаманні багатьом попереднім аналогічним партійним проєктам недоліки. У першу чергу ідеться про відсутність партійного активу, з якого складатиметься парламентське представництво такої партії-проєкту (як відомо, політичні партії до своїх виборчих списків можуть включати безпартійних кандидатів). Нові суб'єкти політичного процесу очікувано не будуть довготривалими, а їх члени виявляться розподіленими між двома основними центрами впливу.

Таким чином, політичні процеси на Волині визначаються умовами воєнного стану, зокрема тимчасовим обмеженням демократичних прав і свобод. Ці обмеження стосуються заборони проведення виборів, контролю за інформацією (обмеження на публікацію певних новин та інформації), заборона на проведення масових заходів, мітингів та демонстрацій, підвищення ролі силових структур. В умовах, що склалися, органи влади Волині активно використовують альтернативні методи комунікації та прийняття рішень для забезпечення ефективного управління країною та підтримку зв'язку з громадянами: офіційні заяви, інформування через офіційні сторінки державних та представницьких органів у соціальних мережах (Facebook, Telegram, Instagram), розробка та впровадження мобільних додатків для отримання оперативної інформації («Оповіщення Волинь»), тощо.

Що стосується партійних осередків політичних партій, вони перефор-

матувалася на волонтерство, зокрема на матеріально-технічне забезпечення ЗСУ, місцевих підрозділів територіальної оборони та внутрішньо переміщених осіб. Разом з тим, на діяльність партійних осередків наклала відбиток специфіка політичного поля, яке не було

переформатоване і у значній мірі зберігало латентний дихотомний характер та включало в себе диспозицію влада – опозиція. Тому патерни міжпартійної взаємодії у значній мірі визначали моделі поведінки основних політичних акторів на регіональному рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бортніков В. Розвиток політичного процесу у Волинській області (1991–2021). *Політичні дослідження*. 2022. № 1 (3). С. 72–98.
2. Депутати не служать! Хто сказав? Дослідження (оновлено). *Громадський рух ЧЕСНО*. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.chesno.org/post/5706/> (дата звернення: 02.05.2024).
3. Кармазіна М., Бевз Т., Ротар Н. Регіональні політичні режими в Україні: підстави формування, специфіка функціонування, особливості трансформації. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. 248 с.
4. Малиновський В. Реформа децентралізації у Волинській області: монографія. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2021. 346 с.
5. На парламентських виборах на Волині перемогла партія «Слуга народу». *Волинські новини*. 23.07.2019. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/na-parlamentskykh-vyborakh-na-volyni-peremohla-partiia-sluha-narodu/> (дата звернення: 20.01.2022).
6. Політична карта Волинської області в умовах повномасштабного російського вторгнення. 02 травня 2023 р. *Громадянська мережа ОПОРА*. URL: <https://www.opora.ua.org/viyna/politichna-karta-volinskoji-oblasti-v-umovakh-povnomasshtabnogo-rosiiskogo-vtorgnennia-24690> (дата звернення: 20.01.2022)
7. Політична система України в умовах війни. Матеріали круглого столу (м. Київ, 27 жовтня 2022 р.). Центр внутрішньополітичних досліджень. Національний інститут стратегічних досліджень. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/politychna-systema-ukrayiny-v-umovakh-viynu> (дата звернення: 20.12.2023).
8. Сучасний стан і основні тенденції суспільно-політичного розвитку України. *Центр Разумкова*. Київ 2021. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_polit_perspektiv_ua.pdf (дата звернення: 20.06.2024).
9. Токар М. Вивчення політичного образу регіону в теорії та практиці політичної регіоналістики. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич, 2014. Вип. 9. С. 156–161.
10. Яворський К. Скандальна війна перейшла в тиху фазу: голова Волинської ОДА судиться з облрадою. 19 жовтня 2023 р. *Центр журналістських розслідувань «Сила правди»*. URL: <https://sylappravdy.com/skandalna-vijna-perejshla-v-tyhu-fazu-golova-volynskoyi-oda-sudytsya-z-oblradoyu/> (дата звернення: 20.01.2022).
11. Яремчук В. Регіональна політична еліта: принципи та механізми формування (на прикладі Івано-Франківської області). *Політичні дослідження / Political Studies*, 2021. С. 70–89.

REFERENCES:

1. Bortnikov V. (2022). Rozvytok politychnoho protsesu u Volynskii oblasti (1991–2021) [Development of the political process in the Volyn region (1991–2021)]. *Politychni doslidzhennia*. № 1 (3). S. 72–98. [in Ukrainian].
2. Oliinyk V. (2023). Deputaty ne sluzhat! Khto skazav? Doslidzhennia (onovleno) [Deputies do not serve! Who said? Research (Updated)]. Hromadskyi rukh ChESNO. Retrieved from: <https://www.chesno.org/post/5706/> [in Ukrainian].
3. Karmazina M., Bevz T., Rotar N. (2018). Rehionalni politychni rezhymy v Ukraini: pidstavy formuvannia, spetsyfyka funktsionuvannia, osoblyvosti transformatsii [Regional political regimes in Ukraine: foundations of formation, specifics of functioning, features of transformation]. K.: IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 248 s. [in Ukrainian].
4. Malynovskyi V. (2021). Reforma detsentralizatsii u Volynskii oblasti: monohrafiia [Decentralization reform in the Volyn region: monograph]. Lutsk : Volynska oblasna drukarnia. 346 s. [in Ukrainian].

5. Information agency Volynski Noviny (2019). Na parlamentskykh vyborakh na Volyni peremohla partiia «Sluha narodu» [The "Servant of the People" party won the parliamentary elections in Volyn]. Volynski novyny. Retrieved from: <https://www.volynnews.com/news/all/na-parlamentskykh-vyborakh-na-volyni-peremohla-partiia-sluha-narodu/> [in Ukrainian].
6. Civil network OPORA (2023). Politychna karta Volynskoi oblasti v umovakh povnomasshtabnoho rosiiskoho vtorhnennia [Political map of the Volyn region in the conditions of a full-scale Russian invasion]. Retrieved from: <https://www.oporaua.org/viyna/politychna-karta-volynskoyi-oblasti-v-umovakh-povnomasshtabnoho-rosiiskogo-vtorhnennia-24690> [in Ukrainian].
7. National Institute of Strategic Studies (2022). Politychna systema Ukrainy v umovakh viiny [The political system of Ukraine in the conditions of war]. Materialy kruhloho stolu (m. Kyiv, 27 zhovtnia 2022 r.). Retrieved from: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/politychna-systema-ukrayiny-v-umovakh-viyny> [in Ukrainian].
8. Tsentr Razumkova (2021). Suchasnyi stan i osnovni tendentsii suspilno-politychnoho rozvytku Ukrainy [The current state and main trends of social and political development of Ukraine]. Kyiv. Retrieved from: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_polit_perspektiv_ua.pdf [in Ukrainian].
9. Tokar M. (2014). Vyvchennia politychnoho obrazu rehionu v teorii ta praktytsi politychnoi rehionalistyky [Study of the political image of the region in the theory and practice of political regionalism]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskiyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Drohobych. Vyp. 9. S. 156–161 [in Ukrainian].
10. Yavorskyi K. (2023). Skandalna viina pereishla v tykhu fazu: holova Volynskoi ODA sudyt-sia z oblradioiu [The scandalous war has entered a quiet phase: the head of the Volyn Regional State Administration is suing the regional council]. Tsentr zhurnalistskykh rozsliduvan «Syla pravdy». Retrieved from: <https://sylapravdy.com/skandalna-vijna-perejshla-v-tyhu-fazu-golova-volynskoyi-oda-sudytsya-z-oblradoyu/> [in Ukrainian].
11. Yaremchuk V. (2021). Rehionalna politychna elita: pryntsypy ta mekhanizmy formuvannia (na prykladi Ivano-Frankivskoi oblasti) [Regional political elite: principles and mechanisms of formation (on the example of Ivano-Frankivsk region)]. *Politychni doslidzhennia* – Political Studies. S. 70–89. [in Ukrainian].